

1.1.1 Målet med screeningförordningen

Målet med screening ska vara att stärka kontrollen av tredjelandsmedborgare som passerar de yttre gränserna, att identifiera alla tredjelandsmedborgare som genomgår screening och att kontrollera mot relevanta databaser huruvida de personer som genomgår screening skulle kunna utgöra ett hot mot den inre säkerheten. Screening ska också inbegripa preliminära hälsokontroller och kontroller av sårbarhet för att identifiera personer som är i behov av hälso- och sjukvård och personer som kan utgöra ett hot mot folkhälsan samt för att identifiera sårbara personer. Sådana kontroller ska underlätta hänvisningen av dessa personer till det tillämpliga förfarandet.

Nuläge och bedömning av nuläget

Det är motiverat att de myndigheter som ansvarar för gränskontrollerna vid de yttre gränserna ansvarar för screeningen vid de yttre gränserna. I praktiken fördelas screeninguppgifterna vid den yttre gränsen på motsvarande sätt som ansvaret för gränskontrollerna fördelas. För närvarande sköter polisen gränskontrollen av flygtrafiken vid Halli, Jyväskylä, Kuopio och Tammerfors-Birkala flygplatser. Tullen sköter gränskontrollen av fiske- och lastfartyg i hamnarna med undantag för hamnarna i Dalsbruk, Nuijamaa och Villmanstrand samt gränskontrollen av godstrafiken tillsammans med Gränsbevakningsväsendet vid Imatra, Nuijamaa och Vaalimaa gränsövergångsställen. Gränsbevakningsväsendet sköter övriga än ovannämnda gränskontroller, dvs. gränskontroller vid landgränsen mellan Finland och Ryssland, inom flygtrafiken och sjötrafiken samt gränskontroller inom landskapet Åland (statsrådets förordning om gränsövergångsställen och fördelningen av gränskontrolluppgifter vid dem (901/2006)).

1.2 Screeningmyndigheter

1.2.1 Konsekvenser i landskapet Åland

Landskapet Åland har varit demilitariserat sedan 1856. Demilitariseringen och neutraliseringen på Åland baserar sig på konventionen angående Ålandsöarnas icke-befästade och neutralisering (FördrS 1/1922) och fördraget mellan Finland och de Socialistiska Rådsrepublikernas Förbund angående Ålandsöarna (FördrS 24/1940). Landskapet Åland är ett demilitariserat och neutraliserat område med stöd av internationella avtal.

I 18 § i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) föreskrivs om ärenden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet och i 27 § föreskrivs om ärenden som hör till rikets lagstiftningsbehörighet. Enligt 18 § 6 punkten i självstyrelselagen för Åland har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om allmän ordning och säkerhet med de undantag som nämns i 27 § 27, 34 och 35 punkten samt brand- och räddningsväsendet.

Enligt 27 § 2 punkten i självstyrelselagen för Åland har riket lagstiftningsbehörighet bland annat i fråga om rätten att vistas i landet, att välja boningsort och att färdas från en ort till en annan.

Gränssäkerheten hör till rikets behörighet med stöd av 27 § 34 punkten. Gränsbevakningsväsendets uppgifter i landskapet Åland fastställs utifrån gränsbevakningslagen, sjöräddningslagen, självstyrelselagen för Åland och republikens presidents förordning om Gränsbevakningsväsendets uppgifter på Åland (255/2024, nedan *överenskommelseförordningen*). Enligt 1 § i överenskommelseförordningen föreskrivs i förordningen om Gränsbevakningsväsendets uppgifter och befogenheter i landskapet Åland och sådan handräckning som landskapsmyndigheterna ger Gränsbevakningsväsendet, så att självstyrelselagen för Åland, gränsbevakningslagen och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet beaktas.

Det finns bestämmelser om polisverksamheten i landskapet Åland i republikens presidents förordning om polisförvaltningen i landskapet Åland (56/2020, nedan *överenskommelseförordningen om polisen*). I 1 § 1 mom. i förordningen föreskrivs det att dels landskapet, dels riket ska svara för polisväsendet i landskapet Åland i enlighet med denna förordning. Enligt paragrafens 2 mom. ska landskapets polis upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt utföra övriga uppgifter som hör till polisen, om inte något annat föreskrivs särskilt i lag eller förordning eller bestäms med stöd av 4 §. Ålands polismyndighet är en landskapsmyndighet som lyder under

Ålands landskapsregering. Enligt 1 § 3 mom. i förordningen ska rikets polis i landskapet svara för statens säkerhet och sköta de uppgifter som hör till skyddspolisen och centralkriminalpolisen.

I denna proposition föreslås inga nya uppgifter för polisen i landskapet. Det föreslås att Gränsbevakningsväsendet och Tullen ansvarar för screeningen inom landskapet Åland. Gränsbevakningsväsendet och Tullen kan dock i sina uppgifter i anslutning till screeningförfarandet samarbeta med Ålands polismyndighet i enlighet med etablerad praxis i enlighet med vad som särskilt föreskrivs om detta i självstyrelselagen för Åland, landskapslagarna och överenskommelseförordningar som gäller Åland.

16 a §. Arbetsfördelning mellan screeningmyndigheterna.

Enligt 6 mom. ansvarar Gränsbevakningsväsendet och Tullen för screeningen inom landskapet Åland. Screeningförfarandet omfattas i enlighet med 27 § 2 och 26 punkten i självstyrelselagen för Åland av rikets lagstiftningsbehörighet. Paragrafen innehåller en informativ hänvisning till att Gränsbevakningsväsendet och Tullen i sina uppgifter i anslutning till screeningförfarandet kan samarbeta med Ålands polismyndighet. Bestämmelser om sådant samarbete finns bland annat i självstyrelselagen för Åland, landskapslagarna och överenskommelseförordningar som gäller Åland.

16 a § Arbetsfördelning mellan screeningmyndigheterna

Gränsbevakningsväsendet utför screening enligt artikel 5 i screeningförordningen. Tullen utför screening enligt artikel 5 när den genomför in- och utresekontroller med stöd av 31 § i tullagen.

Polisen utför screening enligt artikel 7 och screening enligt artikel 5 i screeningförordningen när den genomför in- och utresekontroller med stöd av 2 kap. 21 § i polislagen.

Polisen ger screeningmyndigheterna i en annan medlemsstat i Europeiska unionen ett yttrande enligt artikel 7 c i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/816 om inrättande av ett centraliserat system för identifiering av medlemsstater som innehar uppgifter om fällande domar mot tredjelandsmedborgare och statslösa personer (Ecris-TCN) för att komplettera det europeiska informationssystemet för utbyte av uppgifter ur kriminalregister och om ändring av förordning (EU) 2018/1726.

Om gränskontrollen tillfälligt har återinförts vid de inre gränserna i enlighet med 15 § i gränsbevakningslagen, fördelas screeningmyndigheternas ansvar för screeningen enligt ansvaren för in- och utresekontroll.

Skyddspolisen deltar i identifieringen av personer enligt artikel 14 i screeningförordningen och i utförandet av säkerhetskontroller enligt artikel 15.2 i den förordningen. Skyddspolisen har rätt att vidta också andra åtgärder som är nödvändiga för utförande av säkerhetskontroller.

Inom landskapet Åland ansvarar Gränsbevakningsväsendet och Tullen för screeningen. I sina uppgifter i anslutning till screeningförfarandet kan Gränsbevakningsväsendet och Tullen samarbeta med Ålands polismyndighet. Det föreskrivs särskilt om samarbetet och respektive myndighets befogenheter i samarbetet.

Gränsbevakningsväsendet, polisen och Tullen kan komma överens om tillfälliga och kortvariga undantag från screeningansvaret.